

## ה' אב

### הרב חיים עוזר גרודזנסקי

### קבלת מצוות בגיור

בתאריך ה' באב חל יום פטירתו של הרב חיים עוזר גרודזנסקי, שנפטר בתאריך זה בשנת ת"ש (1940). הרב היה מגדולי התורה ומנהיג היהדות בליטא, בתקופה שלפני מלחמת העולם השנייה. הוא התגורר בוילנא, לה היגרו פליטים רבים, והוא האמין שהיא תהייה מקום מפלט והצלה ליהודים, ולכן לא עודד עליה לארץ וברחה למדינות שונות. בספרו שו"ת אחיעזר מצויות תשובותיו בהלכה שמתייחדות בבירור השיטות בדרך של דיון ופלפול אך בסופן הכרעה מעשית.

קבלת גרים לישראל והיחס בין מרכיבי הגיור הינם נושא רחב בספרות ההלכתית, הכולל גישות שונות. הגיור מורכב ממילה וטבילה, כאשר קבלת המצוות הינה הבסיס לגיור, וכעת נדון בשיטת הרב חיים עוזר גרודזנסקי בעניין היקף קבלת מצוות.

הרב נשאל<sup>1</sup> אודות גויה שנישאה ליהודי בנישואים אזרחיים בארצות-הברית, וכעת מבקשת להתגייר. החשש הוא, שאם לא יקבלו אותה להתגייר היא תתגייר בבית-דין רפורמי. מאידך, אם נקבל אותה להתגייר, היא תמשיך לחיות עם בעלה היהודי, דבר הכרוך באיסור 'הנטען על הנכרית', היינו אדם שחושדים אותו שבא על הגויה, שאף לאחר גיורה של האישה אסור להם להמשיך לחיות יחד. כעת ההתלבטות, כיון שהם כן יחיו יחד לאחר הגיור, אזי יתכן ויש בכך חסרון בקבלת מצוות בגיור, שכן אדם המתגייר ומקבל על עצמו את המצוות חוץ מדבר אחד, מצווה או איסור ואפילו 'דקדוק אחד מדברי סופרים', אין מקבלים אותו.<sup>2</sup> והרי במקרה שלפנינו, בעת הגיור בשעת קבלת מצוות האישה מתגיירת בידיעה שהיא עוברת על איסור דרבנן, האם יש לגייר אותה?

הרב גרודזנסקי, מאפשר את הגיור גם אם לאחר הגיור הם ימשיכו לחיות יחד. לדבריו, המקבל על עצמו את המצוות 'חוץ מדבר אחד', הכוונה שהוא אינו מקבל עליו שדבר זה אסור, כלומר מתנה להתגייר על-מנת שדבר זה מותר לו. אך אם הוא מכיר בכך שזה אסור, אלא שלא מתכוון לקיים את המצווה או לעבור על איסור מחמת קושי כזה או אחר, אין זה נחשב ליחוס מדבר אחד, כלשונו: "אבל במי שמקבל עליו כל המצוות, רק שבדעתו לעבור לתיאבון אין זה חסרון בדין קבלת המצוות".

<sup>1</sup> שו"ת אחיעזר (ח"ג סימן כו).

<sup>2</sup> בכורות (ל ע"ב).

הוא ממשיך ומסייג, שכל זה כשמדובר על איסור מסוים שיודע שלא יקיים אותו מחמת קושי, אבל אם ניכר לדיינים שאין בדעת המתגייר לשמור שבת ולאכול כשר כלל, גם אם הדבר נובע מקושי כזה או אחר, אין לקבל אותו כגר:

אולם היכא שברור הדבר שבדאי יעבור אחרי כן על איסורי תורה חילול שבת ואכילת טריפות, ואנו יודעים בבירור כוונתו שאינו מתגייר רק לפנים וליבו בל עמו, הרי אומדנא דמוכח שמה שאומר שמקבל עליו המצוות לאו כלום הוא, אי"כ זהו חסרון בקבלת המצוות דמעכב.

בראשית ימי המדינה, בעת קיבוץ הגלויות, הגיעו לארץ יהודים שנישאו לגויות ועתה הן מעוניינות להתגייר. הרב איסר יהודה אונטרמן<sup>3</sup> התייחס ל"שאלות גדולות... בהלכות גירות, הנוגעות למעשה באופן דחוף", שכן לדבריו "הדחיפות שבדבר היא מפני החשש שכל אלה עלולים להתערב בין הציבור במשך זמן קצר, ולא יודע מוצאם כללי".

הקושי המרכזי הוא, שגם לאחר הגיור בני הזוג לא ישמרו מצוות, אי"כ "האם נוכל להאמין להם כשאומרים שמקבלים עליהם עול מצוות?" הוא מתבסס על דברי הרב גרודזנסקי, שאם הגר מתכוון לקבל עליו המצוות בלב שלם, גם אם בשעת הגיור הוא יודע שיצטרך לעבוד בשבת, אין זה מעכב את קבלת המצוות: "ואפשר מאוד כי בשעה שקיבלו עליהן להידבק בדת יהודית הייתה כוונתן רצויה וקיבלו עליהן באמת לשמור כל מה שנכלל בדת... ומה שלפעמים אינן שומרות המצוות עכשיו, הוא מפני שלא עמדו בניסיון ונתקלקלו אח"כ בהשפעות לא טובות, אבל חזקה כי עצם הקבלה היה בלב שלם".

אולם הוא מדגיש:

אם שכיחים הזדמנויות כאלה בכל אורח חיו, וחושב שלא יוכל להתגבר עליהם בכלל, וזה יאלצו לעבור עבירות, אין קבלת עול מצוות שלימה אצלו, וזה מעכב. ולכן, אם הגר קובע מקומו בקיבוץ לא דתי, אע"פ שאומר כי אינו אוכל בשר ולא יעבוד בשבת, נראה כי אין כאן קבלת עול מצוות, הרי אם אין במקום מגוריו שם כשרות... וגם כשאנו עובד בשבת בקביעות, מזדמנים לו תמיד מקרים שונים של חילול שבת קודש, וקשה לעמוד בניסיונות תמיד.

הרב משה פיינשטיין<sup>4</sup> ממשיך אף הוא בכיוון זה ומחדד את ההגדרה, שאין לדרוש מהמתגייר קבלת מצוות הכוללת עמידה בניסיונות קשים במיוחד, הן ניסיון מסירות נפש והן ניסיון ממון. דבריו נאמרו ביחס ל"גיורת שקיבלה בפה כל המצוות רק חשבה לחלל יום טוב פעם אחת מפני דוחק פרנסתה", כעת היא חוששת שהגירות שלה אינה בתוקף. הרב פיינשטיין כתב שקבלת מצוות למעט מצווה אחת שהמתגייר יודע שלא יכול לקיימה משום שמכיר בעצמו שלא יוכל לעמוד בניסיון, הן ניסיון של מסירות נפש והן ניסיון כלכלי, הרי הוא גר.

אחת הראיות שהוא מביא, היא מגיור בני ישראל בעת מתן תורה, שלא כולם היו כאברהם שעמד בכל הניסיונות, ומכל-מקום זהו המקור לגיור.<sup>5</sup> מבואר מדברים אלו, אם הגר אומר במפורש שאינו מעוניין לקבל על עצמו מצווה אחת אין לקבל אותו, אבל אם הוא מעוניין לקבל את המצוות כולן

<sup>3</sup> הרב איסר יהודה אונטרמן ('הלכות גירות ודרך ביצוע', תורה שבעל-פה יג, עמוד יג).

<sup>4</sup> שו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סימן קח).

<sup>5</sup> אולם, בקובץ תשובות הרב אלישיב (ח"ב סימן נו), הבחין בין דברי האחיעזר לדברי הרב פיינשטיין.

# 'דבריהם הם זיכרונם'

## תורת חכמי ישראל ביום פטירתם נתנאל אוירבך

ב"ה

ורק שיודע שייאלץ לעבור עבירות מסוימות לתיאבון, מחולשתו הרוחנית, הגירות חלה. אך החרגה זו אינה תקפה ביחס לחילול שבת וכשרות.

הרב אברהם דב כהנא-שפירא,<sup>6</sup> רבה של קובנה, הקשה על דברי הרב גרודזנסקי שיש בדבריו מעין כשל-לוגי וסתירה פנימית, שכן אם הגר מתכוון מראש לעבור על אחת המצוות, הרי זה חסרון בקבלת המצוות, גם כאשר הסיבה לכך היא חולשתו שעובר על המצווה לתיאבון ולא להכעיס. הרב שפירא לא דחה לגמרי את הדברים, וכתב:

לכן אני נבוך למעשה בעניין זה, אבל יודע אני שלפעמים הנחיצות גדולה מאד מטעמים שונים, וכוחא דהתירא עדיף, אלא שאפשר ששכרן של מקרים פרטים אולי יוצא בהפסד הכלל.<sup>7</sup>

יש להדגיש שדברי הרב גרודזנסקי והרב אונטרמן נאמרו בדיעבד, במציאות בה האפשרות שעומדת לפנינו היא שהזוג ימשיך לחיות כמו בעבר והאלטרנטיבה לא לקבל את הגיור היא התבוללות או ריבוי גויים במדינת ישראל.

לאור זאת ניתן להסביר את דברי הרב גרודזנסקי, שמהות הגירות היא שיוך חברתי לאורח החיים היהודי. נוכל לקבל מתגיייר גם כאשר הוא עובר עבירות מסוימות כל עוד הוא אינו מצהיר שעובר עליהן להכעיס, שהרי יש יהודים שומרי תורה ומצוות שעוברים עבירות מתוך חולשה רוחנית ולא מתוך מאיסת היהדות. אך מכל-מקום, יש למנוע להתגיייר בשני תנאים: כשהגר מעוניין לעבור עבירות מתוך עקרון של מאיסת היהדות, 'להכעיס'. וכן אם הוא מתכוון לעבור עבירות המסמלות פגיעה באורח החיים היהודי, ככשרות וחילול שבת.

ביטוי להגדרה זו מצאנו בדברי הרב אונטרמן<sup>8</sup> שטען שבארץ ישראל יש מקום רחב יותר לקבל גרים, כאשר הסיבה המרכזית היא שבארץ ישראל יש רוב יהודי והמתגיייר נטמע בתוך הקהילה היהודית ומצטרף אליה. בכך הוא נוטש את דרך הגויים שלו יותר מאשר היה מתגיייר בחוץ לארץ, שם נשאר בסביבה בה גדל ולא מתקדם רוחנית. לדבריו, הגדרת קבלת מצוות היא:

להידבק בדת קודשינו ובאומה הישראלית ובעתידה... מתקשרים הם בלב שלם עם העם היהודי וגם עם עצם היסודות של דת קודשנו, כמו שמירת שבת קודש ומאכלי כשר וכדומה. את דבריו הוא מסיים במילים: "נקודה זו היא החמורה ביותר בקבלת גרים וקשה להגדיר אותה כראוי".

<sup>6</sup> שו"ת דבר אברהם (ח"ג סימן כח אות ג).

<sup>7</sup> הרב עובדיה יוסף (בעיות הגיור בזמננו, תורה שבעל-פה יג תשל"א, עמוד כא-לב): "נראה דלא שבקינן פשיטותיה של האחיזה משום ספיקו של הדבר אברהם, והעיקר כדברי האחיזה".

<sup>8</sup> הרב איסר יהודה אונטרמן ('הלכות גירות ודרך ביצוע', תורה שבעל-פה יג תשל"א, עמוד יג; שבט מיהודה, מוסד הרב קוק תשמ"ד, עמוד שעו-שעז).